

Hazırlayıcı Faktörleri Işığında
MODERN ARAP EDEBİYATINA
GİRİŞ

Doç.Dr. Mehmet YALAR

Doç.Dr. Mehmet Yalar

1952 yılında Diyarbakır'ın Mermer Nahiyesinde doğdu. İlk ve orta öğrenimini memleketinde tamamladı. Üniversite tahsilini, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde yaptı. Yüksek lisansını İslam hukuku; doktorasını ise Arap Dili ve Belagati alanlarında aynı üniversitede tamamladı. İlk öğrenimini müteakip yedi yıl kadar Arap dili grameri, edebiyatı, belagatı, Fars dili, mantık ve İslami ilimleri özel olarak okudu

İlk olarak 1970 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı'nda görev aldı. Bu kapsamda, 1989-1992 yılları arasında Diyanet İşleri Başkanlığı'nı temsilen Almanya'nın Nürnberg şehrinde Türkiye Cumhuriyeti Başkonsolosluğu nezdinde sosyal yardımcı olarak görev yaptı. Yurda dönüşünde bu kez Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde Arap Dili ve Belagati Öğretim Görevliliğine atandı. 1999'da Yardımcı Doçent, 2004 yılında Doçent unvanını aldı. Halen, aynı fakültede bu görevine devam etmektedir.

Akademik çalışma olarak, çeşitli yayınevleri tarafından basılmış 7 kitabı, bir Arapça şiir mecmuası ve çeşitli dergilerde yayınlanmış çok sayıda bilimsel makaleleri; ayrıca, yayınlanmış ve yayın aşamasına gelmiş çevirileri bulunmaktadır. Arapça, Farsça ve Almanca bilen Mehmet Yalar, evli ve dört çocuk babasıdır.

Bütün yayın hakları anlaşmalı olarak Emin Yayınları'na aittir. Kitap, yayıncının ve yazarın izni olmaksızın hiçbir surette (baskı, fotokopi, elektronik, manyetik, mekanik ve sesli ortamlarda ya da başka bir şekilde) kısmen veya tamamen çoğaltılamaz.

Hazırlayıcı Faktörleri Işığında
MODERN ARAP EDEBİYATINA
GİRİŞ

Doç.Dr. Mehmet YALAR

Emin Yayınları: 64
Hazırlayıcı Faktörleri Işığında
Modern Arap Edebiyatına Giriş
Doç. Dr. Mehmet Yalar

Birinci Baskı Bursa 2009

Tasarım: Emin ÖZDAMAR
Baskı: Bayrak Matbaası,
Davutpaşa Cd. No:14 K:2 Topkapı / İstanbul

EMİN YAYINLARI
Fethiye Mah., Kırlangıç Sok. No:2 Nilüfer / BURSA
Tel: (0224) 242 28 98, Fax: (0224) 241 25 69
www.eminyayinlari.com

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Cataloging-in-Publication Data (CIP)
Hazırlayıcı Faktörleri Işığında
MODERN ARAP EDEBİYATINA GİRİŞ
Mehmet Yalar
1.Edebiyat 2. Düşünce 3.İslam
ISBN: 978-9944-404-51-8
Sertifika No:0507-16-008607

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	9
GİRİŞ	13
KAVRAM VE SÜREÇ BAKIMINDAN ARAP EDEBİYATI TARİHİNE KISA BİR BAKIŞ	13
A. Edebiyat Tarihinin Tanımı, Ortaya Çıkışı ve Faydası .13	
1. Tanımı	13
2. Ortaya Çıkışı	15
3. Faydası	16
B. İlk Arap Edebiyatı Tarihi Çalışmaları	17
1. Müsteşrikler ve Eserleri.....	17
2. Arap Yazarlar ve Eserleri	20
C. Arap Edebiyatı Tarihinin Başlıca Dönemleri	23
1. Cahiliye Dönemi.....	24
2. İslamî Dönem.....	26
3. Emevîler Dönemi.....	27
4. Endülüs Dönemi.....	29
5. Abbasiler Dönemi.....	31
6. Çöküş Dönemi	32
7. Modern Dönem.....	33

BİRİNCİ BÖLÜM

SİYASAL FAKTÖRLER

I- NAPOLYON'UN MISIR SEFERİ	41
A. Napolyon Seferi İle ilgili Yaklaşımlar	44
1. Olumlu Yaklaşım	44
2. Olumsuz Yaklaşım.....	46
B. Bu Sırada Arap Edebiyatının Durumu	47
1. Anlam zaafı.....	49
2. İfade zaafı	50

II- NAPOLYON SEFERİNİ İZLEYEN SİYASAL SÜREÇ VE ARAP EDEBİYATINA ETKİLERİ	52
A. İşgal Dönemi:	52
1. Bu Dönemde Öne Çıkan Bazı Yazarlar	58
1.1. Şeyh 'Abdullah eş-Şerkavî	58
1.2. Muhammed el-Hafnî el-Mehdî	60
1.3. Muhammed ed-Dusûkî	60
1.4. 'Abdurrahman el-Cebertî	61
2. Bu Dönemde Öne Çıkan Bazı Şairler	63
2.1. Ahmed el-Berbîr	63
2.2. İsmâ'îl el-Haşşâb	66
2.3. 'Umar el-Yâfî	68
B. Mehmet Ali Paşa Dönemi	70
1. Bu Dönemde Öne Çıkan Bazı Yazarlar	74
1.1. eş-Şeyh Hasan el-'Attâr	75
1.2. eş-Şeyh Hasan el-Kuveydir	76
1.3. Rifâ'a Rafî' et-Tahtâvî	77
2. Bu Dönemde Öne Çıkan Bazı Şairler	82
2.1. Emîn el-Cundî	82
2.2. Butrus Kerâme	83
2.3. 'Abdulbâkî el-'Umarî	85
C. Mehmet Ali Paşa'nın Vefatından İngiliz İşgaline Kadar:	87
1. Bu Dönemde Öne Çıkan Bazı Yazarlar	91
1.1. Butrus el-Bustânî	91
1.2. Ahmed Fâris eş-Şidyâk	96
1.3. Abdullah Fikri Paşa	99
2. Bu Dönemde Öne Çıkan Bazı Şairler	101
2.1. Umar el-Unsî	101
2.2. Halil el-Yazicî	102
2.3. Ali Ebu'n-Nasr	104
III- İNGİLİZLERİN MİSİR'İ İŞGALİ VE SONRASINDAKİ ARAP EDEBİYATINA ETKİLERİ	106
A. İngilizlerin Arap Diline Müdahaleleri	107

B. Müdahalenin Yol Açtığı Farklı Görüşler	107
C. Milliyetçilik Ve Bağımsızlık Arayışları.....	110
1. Fransız İşgali.....	113
2. İngiliz İşgali	115
3. Osmanlı Hâkimiyeti	118
3.1. Siyasal Egemenlik.....	118
3.2. Arap Dili ve Edebiyatına Olumsuz Etkileri.	123

İKİNCİ BÖLÜM

KÜLTÜREL FAKTÖRLER

I. EĞİTİM-ÖĞRETİM	133
A. Okullar	133
B. Üniversiteler	136
C. Dil ve Bilim Akademileri.....	137
1. Mısır Bilim Akademisi	138
2. Suriye Arap Bilim Akademisi	138
3. Lübnan Bilim Akademisi	139
4. Mısır Arap Dili Akademisi	139
II- MATBAACILIK	141
A. Tanımı	142
B. Önemi	142
C. Tarihsel Gelişimi.....	143
1. Avrupa'da İlk Matbaanın İcadı ve Gelişimi.....	143
2. Arap Matbaacılığı ve Basılan İlk Arapça Eserler	144
2.1. Avrupa'da Arap Matbaacılığı.....	144
a) Roma Ruhban Matbaası: 1566.....	149
b) Roma Médicis Matbaası: 1584	150
c) Roma Savary Matbaası: 1613.....	151
2.2. Doğu'da Arap Matbaacılığı	151
a) Bulak Matbaası	153
aa) Başlıca Diğer Adları ve Yönetimi	153
ab) Bu Matbaada Basılan İlk Eserler	154
ac) Bu Matbaanın Hızlı Gelişimi	155
b) Amerikan Matbaası.....	156

c) Katolik Matbaası	157
d) Dâru't-tıbâ'ati'l-âmira	157
e) el-Cevâib matbaası	158
f) Diğer matbaalar	159
III- BASIN.....	161
A. Tanımı	161
B. Kapsamı.....	162
C. Fonksiyonu ve Edebî Değeri.....	162
D. Tarihsel Gelişimi.....	163
E. Arap Basını ve Modern Arap Edebiyatındaki Yeri	165
1. İstanbul.....	166
2. Mısır	167
3. Suriye.....	169
4. Lübnan	170
5. Diğer Bazı Arap Ülkeleri	171
IV-TERCÜME VE TELİF ÇALIŞMALARI.....	173
A. Tercüme Çalışmaları.....	173
1. Tercümenin Tanımı ve Çeşitleri	173
2. Fonksiyonu	174
3. Tercüme Gerekli Kılan Sebepler.....	174
3.1. İhtiyaç.....	174
3.2. Zevk.....	175
3.3. Kültür.....	175
B. Telif Çalışmaları	177
SONUÇ.....	179
1. Şiirde Modernleşme.....	179
2. Nesirde Modernleşme.....	181
BİBLİYOGRAFYA.....	185

ÖNSÖZ

Arap edebiyatının modernleşme serüvenine ışık tutmak ve bu yolla genelde dünya edebiyatı, özelde de Arap edebiyatı tarihine bir nebze de olsa katkıda bulunmak üzere, **Hazırlayıcı Faktörleri Işığında Modern Arap Edebiyatına Giriş** başlığı altında yapılan bu çalışmada yaklaşık bir buçuk asırlık bir zaman dilimi esas alınmıştır. Bu amaçla söz konusu zaman zarfında Arap edebiyatını doğrudan etkileyen ve modernleşme sürecine girmesine zemin hazırlayan çok sayıdaki siyasal, sosyal ve kültürel faktör, imkan ölçüsünde detaylı bir biçimde ele alınmaya çalışılmıştır.

Bu kapsamda çalışma, Giriş, iki bölüm ve sonuçtan oluşmuştur. Girişte edebiyat tarihinin tanımı, ortaya çıkışı ve faydası, ilk Arap edebiyatı tarihi çalışmaları kapsamında müsteşrikler ve eserleri ile Arap yazarlar ve eserleri üzerinde durulmuştur. Sonra Arap edebiyatı tarihinin başlıca dönemleri olan cahiliye dönemi, İslamî dönem, Emeviler dönemi, Endülüs dönemi, Abbasiler dönemi, çöküş dönemi ve modern dönem hakkında derli toplu bilgiler verilmiştir.

Siyasal faktörlerden oluşan birinci bölümde önce Napolyon'un Mısır seferi, bu seferle ilgili Arap kamuoyundaki olumlu ve olumsuz yaklaşımlar, bu sırada Arap edebiyatının durumu ve taşıdığı zaafılar, Napolyon seferini izleyen süreç ve Arap edebiyatına etkileri ele alınmıştır. Bu kapsamda işgal dönemi ve bu dönemde öne çıkan bazı yazar ve şairlerin kısa biyografileri ve Arap edebiyatında etkili olan edebi çalışmaları, Mehmet Ali Paşa dönemi ve bu dönemde öne çıkan bazı yazar ve şairlerin kısa biyografileri ile modernleşmeye zemin hazırlayan edebi çalışmaları üzerinde durulmuştur. Devamla İngilizlerin Mısır'ı işgali ve sonrasında

ki Arap edebiyatına etkileri kapsamında İngilizlerin Arap diline müdahaleleri, bu müdahaleler sonucu ortaya çıkan farklı yaklaşımlar, Araplarda milliyetçilik ve Fransız işgaline, İngiliz işgaline ve Osmanlı hâkimiyetine karşı bağımsızlık arayışlarının edebiyata yansımaları işlenmiştir. Bu bölüm, büyük ölçüde siyasal faktörlere bağlı olarak ortaya çıkan sosyal faktörlere kısaca değinilerek tamamlanmıştır.

Kültürel faktörlerden oluşan ikinci bölümde eğitim-öğretim, matbaacılık, basın ve tercüme ve telif çalışmaları ele alınmıştır. Eğitim-öğretim kapsamında ilkokullar, harp hazırlık okulları, ihtisas okulları, üniversiteler ile Mısır, Suriye, Lübnan ve diğer Arap ülkelerinde kurulan dil ve bilim akademileri üzerinde durulmuştur. Matbaacılık kapsamında matbaacılığın tanımı, önemi ve tarihsel gelişimine değinildikten sonra Avrupa'da Arap matbaacılığı ve basılan Arapça eserler ile Doğuda Arap matbaacılığı ve basılan Arapça eserler ele alınmak suretiyle Arap matbaacılığı ve basılan ilk Arapça eserler konusuna ışık tutulmaya çalışılmıştır. Basın kapsamında ise basının tanımı, kapsamı, fonksiyonu, edebi değeri ve tarihsel gelişimi irdelendikten sonra İstanbul, Mısır, Suriye, Lübnan ve diğer bazı Arap ülkelerindeki basın faaliyetleri ve organları üzerinde durularak Arap basını ve modern Arap edebiyatındaki yeri ortaya konulmuştur. Bu bölüm, modern Arap edebiyatının hem hazırlayıcısı hem de ilk örnekleri mesabesindeki çalışmaların konu edildiği tercüme ve telif çalışmalarıyla tamamlanmıştır.

Sonuçta ise, bu faktörlerin etkisiyle Arap edebiyatının fiilen modernleşme sürecine girmesi çerçevesinde Arap şiirinde modernleşme ve Arap nesrinde modernleşme, ana hatlarıyla ele alınıp değerlendirilmiştir.

Konuyla ilgili temel kaynaklardan yararlanılarak gerçekleştirilen, alanında bir açığı kapatmasını ve gelecekteki akademik çalışmalara katkı sağlamasını umduğumuz bu

çalışmanın, her çalışma gibi kusursuz olmadığını, bu çerçevede yapılacak her türlü iyi niyetli eleştiri ve katkıyı memnuniyetle karşılayacağımızı belirtmeyi bir görev saymaktayız.

Doç. Dr. Mehmet YALAR

BURSA, 2009

